

**СУТНІСТЬ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В АДМІНІСТРАТИВНИХ
ПРАВОВІДНОСИНАХ В УКРАЇНІ**

**THE ESSENCE OF THE ELECTORAL PROCESS IN ADMINISTRATIVE LEGAL
RELATIONS IN UKRAINE**

Актуальність статті полягає в тому, що соціальна стабільність у державі значною мірою забезпечується сформованістю соціальних і політичних інститутів, які реалізують механізми реальної, а не удаваної чи декоративної демократії. Таким важливим інститутом, що уособлює легітимність, гарантію стабільності суспільства, є публічна влада, сформована на демократичних засадах. Одним із напрямів демократизації публічної влади в Україні є формування системи адміністрування виборів усіх рівнів в Україні на засадах, що відповідають сучасним принципам належного урядування та публічної адміністрації. Тому існує потреба в адаптації національного законодавства до міжнародних нормативно-правових актів, які визнаються як регіональні європейські стандарти в цій галузі. Мета статті полягає в тому, щоб на базі адміністративно-процесуального та міжнародного законодавства, а також наукових поглядів вчених, комплексно визначити сутність виборчого процесу в адміністративних правовідносинах в Україні. У статті розкрито сутність виборчого процесу як урегульованого нормами конституційного, спеціально-виборчого та адміністративного права, послідовний складний процес форми народного волевиявлення (виборів), що включає низку виборчих, адміністративних і технічних процедур, які реалізуються учасниками такого процесу з метою отримання легітимних результатів відповідних виборів. Визначено, що «виборча процедура» є невід'ємною складовою частиною «виборчого процесу», який дає змогу громадянам країни максимально наблизити владу до потреб та інтересів суспільства, а також здійснювати безпосередньо народовладдя, яке є гарантованим чинним законодавством. Зроблено висновок, що під терміном «виборчий процес» слід розуміти урегульований нормами конституційного, спеціально-виборчого й адміністративного права, послідовний складний процес форми народного волевиявлення (виборів), що включає низку виборчих, адміністративних і технічних процедур, які реалізуються учасниками такого процесу з метою отримання легітимних результатів відповідних виборів.

Ключові слова: адміністративне судочинство, адміністративні справи, вибори, виборчі права, публічно-правовий спір, стадії, сторони, суд, юрисдикція.

The relevance of the article is that social stability in the state is largely ensured by the formation of social and political institutions that implement the mechanisms of real, not feigned or decorative democracy. Such an important institution that embodies the legitimacy, the guarantee of the stability of society, is public power, formed on democratic principles. One of the directions of democratization of public power in Ukraine is the formation of a system of election administration at all levels in Ukraine on the basis that corresponds to modern principles of good governance and public administration. Therefore, there is a need to adapt national legislation to international regulations that are recognized as regional European standards in this area. The purpose of the article is to comprehensively determine the essence of the electoral process in administrative legal relations in Ukraine on the basis of administrative-procedural and international legislation, as well as scientific views of scientists. The article reveals the essence of the

electoral process as regulated by constitutional, special election and administrative law, a consistent complex process of popular expression (elections), which includes a number of electoral, administrative and technical procedures implemented by participants in such a process to obtain legitimate election results. It is determined that the “election procedure” is an integral part of the “election process”, which in turn allows the country’s citizens to bring the government as close as possible to the needs and interests of society, as well as directly exercise democracy, which is guaranteed by current legislation. It is concluded that the term “election process” should be understood as regulated by the norms of constitutional, special election and administrative law, a consistent complex process of popular expression (elections), including a number of electoral, administrative and technical procedures implemented by participants in such a process. obtaining legitimate results of the relevant elections.

Key words: *administrative proceedings, administrative cases, elections, suffrage, public law dispute, stages, parties, court, jurisdiction.*

Вступ. Соціальна стабільність у державі значною мірою забезпечується сформованістю соціальних і політичних інститутів, які реалізують механізми реальної, а не удаваної чи декоративної демократії. Таким важливим інститутом, що уособлює легітимність, гарантію стабільності суспільства, є публічна влада, сформована на демократичних засадах. Одним із напрямів демократизації публічної влади в Україні є формування системи адміністрування виборів усіх рівнів в Україні на засадах, що відповідають сучасним принципам належного урядування та публічної адміністрації. Тому існує потреба в адаптації національного законодавства до міжнародних нормативно-правових актів, які визнаються як регіональні європейські стандарти в цій галузі, але має йтися не тільки про правові аспекти та покращення українського виборчого законодавства, а й про організаційно-управлінські проблеми реалізації кращих практик управління виборчим процесом та адміністрування виборчих процедур в Україні [15, с. 137].

Відповідно до Конституції України права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави [10]. У цьому контексті однією з головних і беззаперечних ознак демократичної держави є наявність розвиненого виборчого законодавства, яке забезпечує практичну можливість кожного громадянина реалізувати свої виборчі права, права інших учасників виборчого процесу та наявність судового захисту цих прав. Виходячи з того, що сфера правосуддя визначається об’єктом судового захисту, а чинна Конституція України закріпила необмеженість судової юрисдикції, передбачивши, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, які виникають у державі, надзвичайно актуальною стає проблема сутності виборчого процесу в адміністративних правовідносинах в Україні [8, с. 32–37].

Виборчі права як предмет адміністративно-правового захисту комплексно вивчали у своїх наукових працях такі вчені як: О. Бачеріков, С. Бурда, В. Гордєєв, В. Кальник, С. Кальченко, С. Ківалов, А. Крижановський, О. Кукоба, О. Марченко, В. Плукар, В. Прошин, І. Розум, П. Сенік, Є. Сердюк, М. Смокович, В. Стукаленко та ін., однак сучасних наукових викликів із приводу захисту виборчих прав громадян в Україні замало, що обґрунтовує актуальність обраної теми.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на базі адміністративно-процесуального та міжнародного законодавства, а також наукових поглядів вчених комплексно визначити сутність виборчого процесу в адміністративних правовідносинах в Україні.

Результати дослідження. Щоб ми змогли визначити таку правову категорію, як виборчі права громадян, а також спосіб їх реалізації, нам слід дослідити питання, що стосуються визначення змісту виборчого процесу та виборчих процедур.

Термін «процедура» вживається в багатьох науках. Він походить своїм корінням від французького «procedure» та латинського «procedo», що означає проходжу або просуваю [2, с. 34]. Процедура визначає порядок здійснення суб’єктами правовідносин юридично значущих дій, сукупність яких становить юридичний процес [12, с. 15]. Н. Галіцина процедурою вважає самостійне цілісне утворення, регламентоване юридичними нормами, яке визначає порядок здійснення учасниками відносин юридично і соціально значущих дій та забезпечує реалізацію нормативно-правового регулювання суспільних відносин [3, с. 163–177].

У юридичній літературі під «адміністративною процедурою» розуміють встановлений законодавством порядок розгляду і розв’язання органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізич-

них і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [4, с. 283]. О. Миколенко пропонує розглядати «адміністративну процедуру» як врегульовану адміністративно-процедурними нормами послідовність дій суб'єктів нормотворчої і правозастосовної діяльності, структурованих відповідними процедурними відносинами, щодо прийняття нормативно-правових актів управління та вирішення адміністративних справ [14, с. 29].

Г. Філатова визначає «адміністративну процедуру» як нормативно-правове закріплення (правову модель) певних видів діяльності, що реалізуються в межах адміністративних правовідносин і відбиваються в певній, встановленій законом, правовій формі [20, с. 92]. В. Тимошук ґрунтуючись на західному досвіді досліджень даного питання, пропонує визначення «адміністративної процедури» як встановленого законодавством порядку розгляду та вирішення адміністративними органами індивідуальних адміністративних справ [19, с. 24]. Таку ж позицію займають і більшість інших сучасних вітчизняних дослідників, розуміючи досліджувану категорію як встановлений нормами адміністративно-процесуального права порядок діяльності суб'єктів правовідносин щодо реалізації нормативно-правового регулювання у сфері державного управління та розгляду й вирішення конкретних адміністративних справ [6, с. 134–135], встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок розгляду та вирішення індивідуальних справ органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, який закінчується прийняттям адміністративного акта або укладанням адміністративного договору [13, с. 9; 4, с. 167].

У теорії політології та державного права до головних процедур виборчої кампанії відносять: призначення дати виборів, утворення виборчих округів та виборчих дільниць, формування виборчих комісій, складання списку виборців, висування та реєстрація кандидатів, передвиборчу пропаганду і агітацію, голосування, повторне голосування [1, с. 568].

Треба зазначити, що не усі із зазначених вище процедур регулюються нормами адміністративного права іншими словами є адміністративними. Так, призначення дати виборів, утворення виборчих округів та виборчих дільниць є царцею норм конституційного права, а інші процедури поряд із конституційними нормами регулюються, уточнюються нормами адміністративного права. Іншими словами мають адміністративно-правовий аспект [16].

На нашу думку, «виборча процедура» є невід'ємною складовою «виборчого процесу», який в свою чергу, дає змогу громадянам країни максимально наблизити владу до потреб та інтересів суспільства, а також здійснювати безпосередньо народовладдя, яке є гарантованим чинним законодавством.

Науковці-державознавці поки що не виробили консолідованої позиції щодо поняття «виборчого процесу», зокрема, І. Ільницький, Б. Страшун, В. Ястребов визначають виборчий процес як діяльність уповноважених суб'єктів із підготовки і проведення виборів, а також норми, що таку діяльність регулюють. У дослідницькій аргументації вчених В. Молдован і В. Мелашенко – це встановлена законодавством процедура, порядок організації і проведення виборів, один із елементів виборчої системи. В українській юридичній енциклопедії виборчий процес теж сформульовано як один з основних елементів виборчої системи, що забезпечує організацію проведення виборів у встановленому законом порядку [18, с. 102–113].

У науковій літературі можна зустріти різні визначення поняття «виборчий процес». На думку В. Мусіяки, «виборчий процес – це електорально-правова категорія, що включає в себе систему організаційно-технологічних, політичних і правових відносин, які виникають і розвиваються при підготовці та проведенні виборів» [7, с. 26].

Є. Корчиго вважає одною із визначальних рис юридичного процесу «здійснення в рамках процесу одним або кількома його суб'єктами публічно-владних повноважень, спрямованих на реалізацію державних функцій»; при цьому стверджується, що «у правовідношенні, яким є процес, обов'язковим учасником є державний орган (державні органи), який здійснює в межах цього правовідношення державно-владні повноваження з реалізації покладених на нього державних функцій». Таку ознаку виборчого процесу науковець вбачає «у формі діяльності спеціальних державних і громадських органів – виборчих комісій» [5, с. 33–34]. В. В. Кравченко зазначає, що виборчий процес – це врегульована правовими та іншими соціальними нормами діяльність органів, організацій, окремих громадян, їхніх колективів і груп із підготовки та проведення виборів до представницьких та інших виборних органів державної влади і місцевого самоврядування [11, с. 320]. М. І. Ставнійчук під виборчим процесом розуміє врегульовану законом специфічну діяльність уповноважених органів і громадян держави, спрямовану на формування конституційного якісного і кількісного складу органів державної влади й органів місцевого самоврядування [17, с. 18]. В. Д. Яворський у зміст виборчого процесу включає складну структуру технологій

як ефективного засобу забезпечення і захисту активного і пасивного виборчого права громадян України шляхом послідовного впровадження комплексу виборчих дій і процедур [21, с. 84–86].

Серед характерних особливостей виборчого процесу називають його опору на основи конституційного ладу, нормативну урегульованість дій учасників процесу організації та проведення виборів, логічну послідовність його стадій. Виходячи з цього, С. Князев охарактеризовує виборчий процес із організаційного погляду як врегульовану нормативно-правовими актами й іншими спеціальними нормами діяльність учасників виборчого процесу, яка складається із взаємопов'язаних і побудованих у логічній послідовності стадій, що спираються на демократичні принципи національного виборчого права і покликану надавати виборам легітимного характеру [9, с. 42–54].

Проаналізувавши думки вчених-теоретиків і чинне законодавство з питання «виборчого процесу», можна дійти висновку, що під терміном «виборчий процес» слід розуміти урегульований нормами конституційного, спеціально-виборчого й адміністративного права, послідовний складний процес форми народного волевиявлення (виборів), що включає низку виборчих, адміністративних і технічних процедур, які реалізуються учасниками такого процесу з метою отримання легітимних результатів відповідних виборів.

Список використаних джерел:

1. Антоненко В.Г., Бабкін В.Д., Бабкіна О.В., Бебик В.М., Головатий М.Ф. Політологія : підручник. Київ : Академія, 2006. 568 с.
2. Бойко І., Зима О., Соловійова О. Адміністративна процедура: конспект. Харків : Право, 2017. 132 с.
3. Галіцина Н.В. Адміністративна процедура як інститут адміністративного процесу. *Форум права*. 2010. № 4. С. 163–177.
4. Галуцько В.В., Олефір В.І., Пихтін М.П. та ін. Адміністративне право України : навчальний посібник : у 2 т. : Т. 1. Загальне адміністративне право. Херсон : ХМТ, 2011. 320 с.
5. Дамаскин О.В., Корчиги Е.В., Сеченова Р.Р. Избирательный процесс и электорально-правовая культура : учебно-практическое пособие. Москва: Норма, 2005. 272 с.
6. Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 495 с.
7. Закон України «Про вибори народних депутатів України». Науково-практичний коментар / Ф.В. Веніславський та ін. ; за заг. ред. В. Л. Мусіяки. Київ : Дрім Арт, 2012. 672 с.
8. Кальник В.В. Окремі аспекти адміністративно-правового статусу суб'єктів виборчого процесу. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 71. С. 32–37.
9. Князев С.Д. Избирательный процесс: понятие, особенности и структура. *Правоведение*. 1999. № 3. С. 42–54.
10. Конституція України : зі змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 8.12.2004 р. № 2222-IV. Київ : Атіка, 2006. 64 с.
11. Кравченко В.В. Конституційне право України : навчальний посібник. Київ: Атіка, 2000. 320 с.
12. Кузьменко О.В. Адміністративний процес у парадигмі права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2006. 32 с.
13. Лагода О.С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2007. 21 с.
14. Миколенко О.І. Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та системі права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 40 с.
15. Орлов В.В. Адаптація європейського досвіду діяльності суб'єктів адміністрування виборчих процесів до умов України. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2016. Вип. 71. С. 137–145.
16. Сердюк Є.В. Адміністративні процедури у сфері забезпечення виборчих прав громадян. *Форум права*. 2012. № 1. С. 874–877.
17. Ставнійчук М.І. Законодавство про вибори народних депутатів України: проблеми теорії і практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ : Вид. центр Ін-ту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 1999. 18 с.
18. Стешенко Т.В. Актуальні питання виборчого процесу в Україні і зарубіжних країнах. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2013. С. 102–113.

19. Тимошук В.П. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України. Київ : Факт, 2003. 496 с.

20. Филатова А.В., Кони́на Н.М. Регламенты и процедуры в сфере реализации государственного контроля (надзора) : монографія. Саратов : Науч. кн., 2009. 208 с.

21. Яворський В.Д. Сучасний виборчий процес в Україні: політикоправовий аспект. *Вибори Президента України – 99: проблеми теорії і практики* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (доповіді, виступи, рекомендації). Київ : ЦВК, 2000. С. 84–86.

УДК 342.9:179

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.6-1.20>

БОЙКО А.В.

НОРМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ЯК ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ТРАНСПОРТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

THE RULES OF INTERNATIONAL LAW AS A SOURCE OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE STATE TRANSPORT POLICY OF UKRAINE

У статті на основі аналізу чинного законодавства, наявних наукових, публіцистичних і методичних джерел, у тому числі зарубіжного досвіду, вивчено норми міжнародного права як важливі регулятори правовідносин у сфері формування та реалізації державної транспортної політики. Встановлено, що державна транспортна політика України будується та реалізується не лише на основі національних регуляторів відносин, що виникають під час функціонування різних видів транспорту чи експлуатації транспортної інфраструктури.

З огляду на міжгалузевий характер регулювання відносин у транспортній сфері, не менш важливу роль відіграють саме норми міжнародного права, тим більше, що Україна є активним учасником міжнародних угод, конвенцій, директив і декларацій у галузі транспорту, серед яких чи не найперше місце займає Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Доведено, що сучасними тенденціями реалізації національної транспортної політики є врахування нормативних приписів керівних документів транспортного законодавства ЄС. Міжнародні документи як основа для реалізації державної транспортної політики поділено за деякими критеріями, а саме: за суб'єктом складом (двосторонні та багатосторонні), за предметом правового регулювання (у сфері експлуатації транспортних засобів, перевезень пасажирів і вантажів, транспортування газу або нафти), за ініціатором прийняття (з ініціативи однієї сторони, з ініціативи союзу держав, з ініціативи уповноважених державою органів чи посадових осіб).

Зроблено висновок про те, що сучасні міждержавні транспортні відносини повинні ґрунтуватися на основі загальних і спеціальних принципів регулювання. До системи перших запропоновано відносити принципи суверенної рівності, сумлінного виконання зобов'язань, обов'язку держав співпрацювати між собою, взаємовигідних транспортних відносин. Другу групу принципів складають принципи транспортної стандартизації, відповідності технічних норм правилам і стандартам міжнародного права, підтримання міжнародної транспортної безпеки. Визначено проблеми, які мають місце під час реалізації нормативних положень міжнародних угод у транспортній сфері та розвитку транспортно-економічних зв'язків і міжнародної співпраці.

Ключові слова: *транспорт, політика, державна транспортна політика, система, транспортна система, суб'єкт адміністративно-правового забезпечення, реалізація державної транспортної політики, адміністративно-правові засоби, конвенція, директива, норми міжнародного права.*